

Flybesøk på Schulzhytta

O. Naumann

er landingsmulighetene legio, og folket på Nedalen gård står der alt med skikjelke for å bringe provianten i hus.

Vi inviteres på kaffe, men klokka er over 17, og vi har en tur igjen, så vi må beklageligvis avslå.

Solen er forlengst gått ned, og en grå kveldsdis dekker Sylformasjonene da vi for siste gang gir full gass utover myra bak Nedalen. Det gjelder å raske på. Vi skal hjem til Lade, og klokka er alt 18. Vi plukker opp våre medhjelpere på myra ovenfor Østby, vinker adjø til alle interesserte, og tre kvarter etter er vi på Lade. Ca. 1200 kg. proviant er brakt inn i fjellet — etter vår mening et bra dagsverk!

I et knipetak kan, altså de små flyene komme fram hvor som nu, selv hesten må kapitulere. Forutsetningen er at det hele er godt organisert. Særlig gjelder dette pakkingen av varene. Store kolli bør unngåes. Samtidig må de som kjører provianten fram til brukbart landingsfelt kunne rykke ut på kort varsel, så unødig venting kan unngåes.

ATT SE PÅ NATUR

Av Svante Lundgren

Enligt gängse åsikt är här i världen vackert, som fult. Ibland upphäver man spontant ett — Ah! ibland står man likgiltig eller demonstrativt negativ. Så kan det vara även inför de milsvida utsikterna, men mera sällan då än inför smärre avsnitt av Vårherres hage — sådana där oregerligt snåriga, sumpiga, oländiga moras, som inte precis småskrattar mot vandraren. Men hela inställningen gentemot naturen är överhuvud ytterst subjektiv, nästan helt beroende på betraktarens egen våglängd, och upplevelsen som sådan är en högst individuell angelägenhet. Det yttre är ständigt mindre betydelsefullt än det inre.

Det är också så, at mycket av det som förr ansågs tämligen fult numera bytt namn och blivit vackert; människors allmänna sätt att se och reagera har starkt förändrats.

Ursprungligen var det naturvackra liktydigt med idyllen. För Sveriges del en björkhage, en röd stuga, en blå sjö med ljuvlig grönska omkring, kanske också någon starkt kolorerad solnedgång eller dito uppgång — bara den inte utspelades bortom någon kuslig och öde horisont. Vanligmarken i skogar och kärr, de stela fjällen och de milsvida ödemarkerna stod man negativ inför. Även en så allseende och till naturen positivt inställd man som prästen Petrus Laestadius, vilken var missionär i svenska lappmarken några år under 1800-talets första hälft, blir inför de riktiga högfjällen, inför branterna och stupen helt negativ. Där använder han ord som gruveligt, rysligt, hemskt. Samma branter som nu får oss at kippa efter andan av njutning och välbehag.

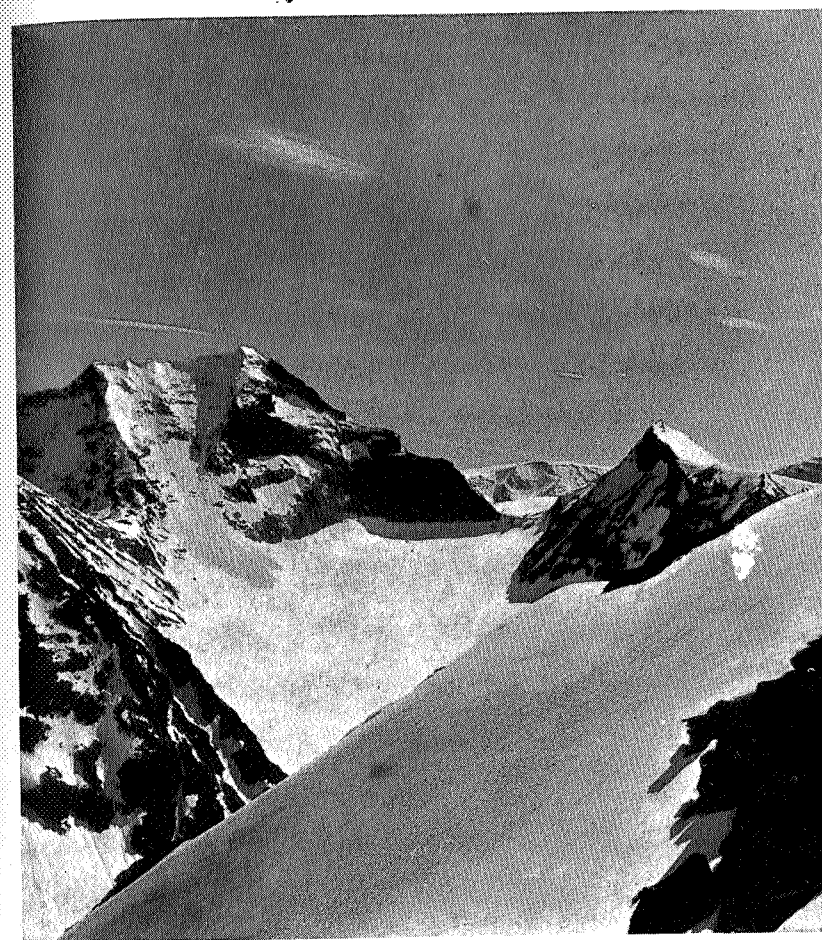
Och så er det över hela linjen — en gränsflyttning har skett eller är på väg. Rågängen kring det naturvackra, som förr var dragen bakom stugknutens snarfagra täppe-idyll, går nu bortom skogarna och fjällen, myrarna och morasen. Också den uslaste fattigmarken räknar vi nu med till det vackra — eller borde vi åtminstone göra, om vi har ögon att se med.

Vad beror denna omvärdering på, denna mera bejakande (bekreftande) inställning? Konstnärerna har utfört pionjärbetet, dem äro vi stor tack skyldiga. Men för övrigt är det mycket som har hänt de sista 100 åren: vår makt över miljön har blivit en helt annan, vi känner den, utnyttjar den och får tid över till att snoka efter skönhetsvärden där förr ingen tyckte dylikt lönade mödan. Därmed har också gammal magi fått lämna plats för ett rationellare synsätt. I de forna rysingarna inför ödsliga utsikter, vilda berg och djupa skogar låg en osäkerhetskänsla, en fruktan för okända makter, ett primitivt arv helt enkelt.

Det vanligaste sättet att se och avnjuta natur är vad jag skulle vilja kalla det allromantiska — detta att man ser och känner det vackra och tilltalande hos helheten. Trakten som helhet blir enten vacker eller ful. De stora utsikterna upplever man alltid på det sättet, och mycket hänger då på yttre omständigheter, inte minst på väderlek och årstid.

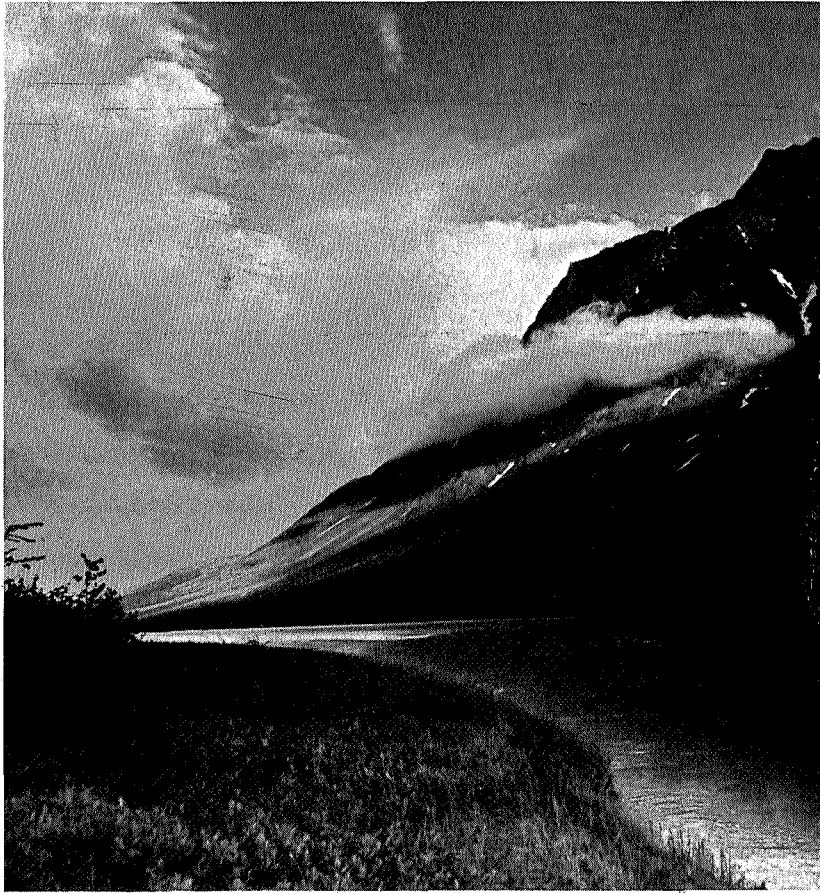
Det påstås ibland att denna förmåga att uppleva Naturen (med stort N) skulle vara förbehållen ett relativt fåtal; och att dessa få skulle ha fått gåvan fritt och för intet, av födsel och ohejdad vana, alla övriga skulle vara oemotagliga för dylika erfarenheter. Kanske är det sant. Även om mycket kan åstadkommas genom träning, så är det inte lätt att skaffa sig en helt ny våglängd. Ty något dylikt är det i detta fall fråga om, liksom då det gäller musik och modern konst.

Kanske är den verkliga inlevelsen ännu sällsyntare än vad det kan tyckas, ty många svamlar om Naturen, som ingenting erfarit av den förrän efter fjärde groggen. Och mycket av vad man beskriver är inte upplevelse utan omtuggning av gamla talesätt. Den allromantiska naturkänslan har lätt för att bli blek och färglös, den tröttar också ut sin ägare så småningom.

De vilda högfjällsutsikterna skrämmer oss inte längre — tvärtom Svante Lundgren

Men visst kan den vara berättigad. Jag minns själv när jag första gången stod på en av Sareks högsta toppar och i ett enda andedrag insöp hela denna vilda bergstrakt. Ett vilt, storstilat panorama under blått julidis, som suddade ut horisonten och frantog bergen all karaktär av massivt berg, gjorde dem överjordiska i all sin immateriella blåton, inte mycket mera tät än himlens egen färg.

Ovädret drar bort

Svante Lundgren

Hela fjällandet var ett steltnat hav i vild krabbsjö liksom över ett undervattensgrund. Närmast intill några vassa toppar med snöstrimlor utropstecken och pekfinger mot skyn, fuktigt svarta skuggsidor över glaciärernas firnfält och soldränkta sydsidor, där man visste att termiken blåste oppför stenslutningen och var en bra påskjutare för en bestigare. Längre bort högslätter vitfläckiga ännu under högsommaren, djupa dalstråk som man mest

anade ty endast den övre delen av de disigt blåa klyftorna syntes. Och allt detta under ett utroligt spel av blått och blåvitt ljus

Känner ni inte igen denna fantasmagori även från norska fjällen? Bergsjögången är där bara ännu djärvare, utsikten blir ännu mera hisnande både bokstavligt och bildligt talat. Men annars har varje bergslandskap något av samma anda under likartade väderleksförhållanden. Och detta är topputsikternas svaghet. Det går att bli blasé även inför detta det främsta av panoramor. Det har med mig blivit så, att högfjällsgrannlåten med varje år drar allt mindre. Den blir söt, och söt smak är som blek färg. Den allromantiska naturkänslan har en viss lust att blekas av fjällsolen.

Och hur blir det vid de riktigt ruskiga ovädren? Ja, då brukar den ljuta en bråd död. Detta trots att det obestriddigen är sant, när den svenska författaren (och fjällentusiast) Sten Selander säger, att fult väder inte finns annorstädes än i städerna. För fjällvandrare blir det väl oftast det felet ått besvärigheterna under svåra väderleksförhållanden så nedsätter humöret, at han inte orkar se något vackert. Som jag redan sagt: det inre bestämmer över det yttre.

Men annars är det faktisk så att fjället, som kan vara mycket bistert vid hårt väder, då också kan visa opp skönhetsvärden minst lika starka och givande som vid «vackert» väder. En förutsättning är att man är utrustad att tåla dåligt väder utan att lida av det.

Själv har jag ett oförglömligt minne av oväder i samma svenska fjälltrakt som jag nyss nämnde: Sarek. Vi kom, en kamerat och jag över ett runt renbetesfjäll i ett oherrans regnväder. Allting omkring oss var grått och utan färgyster: bergväggarna stod råa och ogästvänligt kalla omkring oss och topparna förlorade sig oppe i ett grått ludet molntak. Vi passerade en sjö med väldiga snöklyftor vid stränderna, mötte en renhjörd som skymtade genom regnridån och klafsade fram med så genomsura pjäxor som gärna var möjligt. Men det hela var ändå på nogot sätt så tjugande och mättat, att jag ännu i själens vresigaste hörn har en klar bild av det. I fjällsidan mötte vi sedan en frän lukt, som stack i näsborrarna som rök: det var doften från björkskogen i dalbotten under oss, ångan från miljarer våta björklöv. Vi blev sedan halvt dränkta i björkskogen, innan vi fann vår stuga och kunde rädda oss undan kylan och vätan.

Svante Lundgren

Kärviol

Sådan kan naturen vara, inte bara i fjällen, och det gråa ljuset är många gånger det mest nyanserade. Har ni märkt att det finns fullständigt färglöst solsken, nämligen det som kommer från black, vitmenad och disig himmel? Ett regnväder ger mera lyster än dylikt solsken, det märker man om inte förr så när man fotograferar. Och kameran är en känslig registrator för ljusvärden.

Och hur det än är så finns det en räddning undan olustigt väder och enfärgade dagar: det är det andra sättet att se på natur. Utgångspunkt: man försöker veta något om det man ser omkring sig. Man har ett detaljintresse, strävar efter att veta något mera om något mindre, specialiserar sig på ett gebit. Redan i största allmänhet är detta en lyckad metod — tänk bara på att en gammal

Strandpipare

Svante Lundgren

t o r r a k a (tørrgadd, furu) kan säga mera om en skog än en bild av hela skogen, där man inte ser den för bara träd. Jag törs inte påstå att ett fjäll, om jag så tar till det vackraste, är vackrare än en stubbe, vindbruten och härjad, reumatiskt tillvriden.

Men med specialintressen menar jag här främst någon gren av naturvetande i fältet. Ett dylikt intresse gör att man har ärende till trakter, som man annars inte skulle besöka och som man inte tänkt skulle ha något vackert att bjuda: man behöver vara lite ornitolog för att frivilligt bosätta sig 14 dagar i en tundramyr. Jag vet en naturvetare som for till fjälls för att studera löss (lus) på lämlar (lemen). Säkert ett fascinerande studium i och för sig, dessutom en bra packning i fjällryggsäcken för den som vill ha mera ut av

sin fjällvistelse än naturskådandet i stort kan ge. Jeg har också hört talas om en vandrare, som i en svensk fjälldal mötte två som han tyckte mycket kufiska (originale) individer: den ene kröp på alla fyra, den andre raglade omkring som drucken. Det visade sig att de två sökte ett sällsynt gräs, som vid alla makter borde växa just där! Det är ju möjligt att de så körde näsan i marken, att de ingenting såg av fjällens skönhet, men detta är inte troligt, sannolikare är att deras botaniska intresse gav dem ökad förståelse för den natur de vistades i och därmed också större möjlighet att njuta av den.

Linné gjorde en mycket stor upptäkt när han sade: Man njuter inte av det man inte vet något om. Utifrån denna synpunkt är det också klart, att var och en kan lära sig se det intressanta och därmed också det vackra i den miljö han har omkring sig. Konsten att njuta av natur behöver intet vara förbehållet ett fåtall, behöver inte vara medfödd.

Detaljen är ofta förbisedd. Den kan vara oanat vacker. Jag minns bara hur förvånad jag själv blev av en obetydlig liten *betula nana*-kvists (dvergbjörk) utstuderat vackra båge bakom strandpiparens bo i en nordsvensk tundramyr. Denna myr hör till det kargaste och mest hårdfjällade jag sett: steril och ödslig, sur, tunggången och risig — ett stycke utarmad natur, som Vårherre glömt bort. Mitt specialintresse, fåglarna, gjorde att jag fann den utsøkt, full av de förunderligaste ting evad det gällde skönhet. Ofta är det så att vi trampar på det vackraste med grova pjäxor och stövlar, plumsar iväg utan att se något, med tankarna fastlåsta vid rygg-säcken som sliter i remmarna.

Tänk bara på videt (vidjen), detta vidriga hinder för en vandrare, där man svär och sliter och inte kommer ur fläcken! Men ta er samman och se på denna växt utan marschhets i blodet: den torde vara fjällnaturens största prydnad. Detta vare sig man ser den som kollektiv eller individ. Den kläder in väldiga ytor i de läckraste grågröna färgtoner, den är som solitär vacker i byggnad, och hängena om våren är lysande guldgula — några färgstarka stänk, som Flora sparar till de översta regionerna mot den ständiga vintern.

Videt — fjällnaturens största prydnad

Svante Lundgren

Inte bara i detaljerna utan även som helhet betraktad kan en myr, ett vattensjukt moras vara tjusigt och tilltalande. Det har en böljande mjuk plan yta, som är som en smekning, och kärrkantens förkrympta träd är värda ett ögonkast. Kärret har väl inte någon insmickrande sommarfager skrud, dess skönhet är kärvare, men den finns där. Vid surt och disigt väder, då laggens kortvuxna träd friställs är det rent skakande vackert.

.. Linné gick fast i norrländska myrar under sin lappländska resa, och han skrev i dagboken: «Aldrig kan prästen så beskriva helvete, som detta ej är värre. Aldrig har poeterna kunnat avmåla Styx så fult, där detta ej är fulare.» Men där har nu gränsdragningen för det vackras domäner passerat, och vi vill inte skriva under på Linnés omdöme. Åtminstone inte om vi har ögon att se med och är av den rätta ullen.

Svante Lundgren

Parande
Hagtornsfjärilar

TIL FJELLS!

Av L. M. Strand

Østenfor sol og vestenfor måne
blåne bak blåne
ligger der tinder i rekker og rad
hvor vi kan ta ett foryngelsens bad —
høgt over li — over dal — over strand —
Lengslernes land.

Her ryker det — fyker det
som et opprørt hav
for det k a n være stormfullt, med slit og med kav —,
men — så stilner det av — — —

Og soløyet drysser sitt gull over ferden —
det hele blir som en livsgledens dans,
da glemmer vi slitet og hverdagens verden,
da l e v e r vi livet i vårsolens glans.

Derfor kjære venner —
lytt til den tonen — hør vår fanfare,
den lyder fra morgen til kvelds:
Varder er tendt — Til fjells !!!